

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Кафедра педагогіки та психології дошкільної освіти
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»
Педагогічний інститут
Університет ім. Штефана чел Маре м.Сучава (Румунія)
Факультет навчання і виховання
Університет імені Яна Кохановського м. Кельци (Польща)
Факультет педагогіки і мистецтва

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
І ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ
У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції
12-13 травня 2016 року

Чернівці - 2016

Актуальні проблеми та перспективи розвитку дошкільної освіти професійної підготовки педагогічних кадрів у контексті євроінтеграційних процесів // Матеріали науково-практичної конференції, 12-13 травня 2016 року. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. – Чернівці, 2016. – 184 с.

До збірника увійшли тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми та перспективи розвитку дошкільної освіти і професійної підготовки педагогічних кадрів у контексті євроінтеграційних процесів», яка відбулася 12-13 травня 2016 року на кафедрі педагогіки та психології дошкільної освіти факультету педагогіки, психології та соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

У матеріалах висвітлено історичний досвід розвитку дошкільної освіти в Україні й за кордоном; теоретичні й прикладні проблеми дошкільної освіти на сучасному етапі; актуальні питання професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в Україні та європейських державах.

Редакційна колегія випуску:

Зварич Ігор Михайлович, д.філол.н., професор
Лисенко Неллі Василівна, д.пед.н., професор
Олійник Марія Іванівна, к.пед.н., доцент
Кліпа Отілія, доктор філософії, професор, (Румунія)
Серденчук Лаура Надія, доктор філософії (Румунія)
Ставяк-Ососінська Малгожата, доктор філософії (Польща)

За зміст матеріалів редколегія відповідальності не несе.

ЗМІСТ

<i>Баласва Катерина. Підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до застосування інноваційних технологій у професійній діяльності: історична ретроспектива....</i>	6
<i>Беспалько Ганна. Педагогічна підтримка художньо-естетичної обдарованості дітей дошкільного віку .....</i>	10
<i>Венгловська Олена. Розвиток дошкільної освіти в незалежній Україні (кінець XX – початок XXI століття) .....</i>	14
<i>Вишпінська Ярина. Етнокультурні традиції в змісті музичного виховання дітей дошкільного віку .....</i>	18
<i>Голота Наталія. Особливості пізнання дитиною простору й часу в дошкільному віці як передумова її успішного навчання у школі .....</i>	22
<i>Гордійчук Оксана. «Кредо для підтримки дитини з особливими потребами» в професійній підготовці майбутнього вчителя початкової школи до інклюзивного навчання .....</i>	26
<i>Журат Юлія. Пізнавальна активність дошкільників .....</i>	30
<i>Іванюк Ганна. Підготовка фахівців із дошкільної освіти: навчання на дослідженнях .....</i>	33
<i>Казакова Наталія. Формування духовно-моральних цінностей дітей дошкільного віку засобами мультисенсорної технології ...</i>	37
<i>Квасецька Ярина. Релігійно-моральне виховання майбутніх вихователів у вчительських семінаріях австро-угорського періоду .....</i>	41
<i>Кіліченко Оксана. Педагогічні умови організації освітнього середовища у педагогічному ВНЗ способом розв'язування навчально-професійних ситуацій .....</i>	45
<i>Кобилянська Лілія. Підготовка гувернера – фахівця дошкільної освіти як одна з умов гармонізації суспільного і родинного виховання дітей .....</i>	49
<i>Колтунович Тетяна. Проблема співвідношення понять «професійне вигорання» та «захопленість роботою» .....</i>	53
<i>Комісарик Марія. Здатність до рефлексії як професійно важлива якість педагога .....</i>	57
<i>Куземко Леся. Особливості реалізації диференційованого підходу до виховання хлопчиків і дівчаток .....</i>	62

гармонійно розвивається її індивідуальність, наскільки оптимально складається її стиль життя, формується почуття задоволеності собою, а також активізуються вияви суб'єктності у взаємодії "людина і соціальна ситуація".

Особистість, як і соціум, може залежати від стійкого, тривалого (традиції, норми) та тимчасового (крім усього, кризові стани) впливу, що по-різному відбиваються на суб'єктах соціального життя. А як засвідчує узагальнення численних наукових пошуків, особистість чи ціле суспільство може змінюватись у різних напрямках під впливом довільних, цілеспрямованих чи/і стихійних процесів [3]. Безперечно, вищезазначене в контексті останніх "нестабільних подій" в українському соціокультурному середовищі набуває особливого значення, коли життєва криза особистості співпала з системною суспільною.

Підсумовуючи здійснений аналіз, варто зазначити, що важливим для подальших досліджень виступає трактування життєвої особистісної кризи як своєрідного стимулу для особистості до моделювання іншої відредагрованої траєкторії саморозвитку, до реконструкції зв'язків з минулим, теперішнім і майбутнім. Як також, що людська суб'єктність активізується саме під час життєвих криз та суспільних кризових станів.

Отож, позитивний вихід з означеного стану може бути основою перетворення життєвого світу особистості у "висхідному" напрямку, що визнається низкою дослідників найвагомішим внеском у перетворення соціальної реальності загалом. З іншої сторони, зміна соціальної ситуації зумовлює внутрішню перебудову особистості. А виокремлення чинників впливу на особистість, а тому і на формування соціальної відповідальності особистості виступає основою дослідження шляхів та способів формування останньої, особливо в умовах переживання життєвої кризи.

Список літератури:

1. Баранова С. В. Відповідальність особистості як складова особистісної зрілості / Баранова С.В. // Соціальна психологія особистості. Наукові студії із соціальної та політичної психології. Вип. 26 (29). – 2011. – С. 126 – 133.
2. Заїка В. М. Особливості трансформації особистості при подоланні кризових ситуацій у житті людини / В. М. Заїка, Л. Г. Перетятко // Наукові

студії із соціальної та політичної психології: зб. статей / НАПН України, Ін-т соц. та політ. психології. - Вип. 16(19). – К. : Міленіум, 2007. – С. 191-199.

3. Системна криза в Україні: передумови, ризики, шляхи подолання : аналіт. доп. / Я. А. Жаліло, К. А. Кононенко, В. М. Яблонський [та ін.]; за заг. ред. Я. А. Жаліла. – К. : НІСД, 2014. – 132 с.

4. Як будувати власне майбутнє: життєві завдання особистості : [наук. моногр.] / [Т. М. Титаренко, О. Г. Злобіна, Л. А. Лєпіхова та ін.]; за наук. ред. Т. М. Титаренко ; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. - Кіровоград : Імек-ЛТД, 2012. - 512 с.

Світлана Паламар
(Київ)

Білінгвізм як наукова проблема, аспекти дослідження білінгвізму

Масова міграція людей в сучасному світі, суміжні шлюби, співіснування людей з різними культурними і мовними знаннями, все це призвело до того, що вивчення білінгвізму стало проблемою не конкретно взятої держави, а здобуло світові масштаби. Однак кожна держава вирішує міжетнічні, міжкультурні та міжмовні проблеми самостійно, в залежності від соціальних і політичних передумов. В умовах глобалізації дедалі актуальнішою стає потреба забезпечення ефективності міжмовного спілкування, що зумовлює спрямованість мовознавчих студій на поглиблене вивчення проблеми взаємодії та взаємовпливу контактуючих мов, формування та функціонування білінгвізму.

Подальше вирішення питань мовної освіти етнічних спільнот передбачає їх розв'язання в руслі полікультурного і багатомовного навчання та виховання. Першими вирішувати завдання мовної освіти покликані дошкільні навчальні заклади. Відповідно до концептуальних положень освітніх програм сьогодні відроджуються етнічні мови в освітньо-виховному процесі дошкільних закладів та впроваджується українська мова в дошкільні заклади національних меншин, де мовою навчання та виховання є рідна етнічна мова дошкільників. Життєвий успіх людини значною мірою залежить від її мовленнєвої компетентності, підґрунтя якої закладається в дошкільному дитинстві. Мета навчання української мови в дошкільних закладах етнічних меншин узгоджується з кінцевою метою концепції безперервної мовної освіти – автономну

багатомовність, вільне володіння рідною, державною і міжнародною іноземною мовами в різних суспільних сферах та залежно від особистісних потреб мовців. Тож, на перше місце на всіх етапах мовної освіти, в тому числі й дошкільної, висувається комунікативна мета навчання.

Тлумачення поняття міжмовної взаємодії склалося два основних підходи: перший – вузький, який визначає міжмовний контакт, як “індивідуальний білінгвізм у дії” та є результатом співіснування у свідомості мовців кількох мовних систем, що взаємовпливають одна на одну [1]. Виникнення такого погляду на міжмовний контакт пов’язується з іменем У. Вайнрайха. Другий підхід у трактуванні означеного явища – широкий. Б. Серебренніков під мовними контактами розуміє поняття, яке охоплює “різноманітні мовні зв’язки, що виявляються на одному чи двох мовних рівнях, які встановлюються за певних історико-географічних, суспільно-політичних, культурних, психологічних та ін. чинників незалежно від генеалогічної спорідненості та типологічної близькості мов” [9, с.118].

Міжмовні контакти відбуваються на різних рівнях і в різних сферах спілкування. Розрізняють міжмовні зв’язки казуальні та постійні, казуальні та перманентні (Ю. Жлуктенко) [4, с.5], прямі та опосередковані [4, с.6], зовнішні та внутрішні (О. Рот) [7, с.17-18]. Б. Серебренніков пропонує розрізняти контактування маргінальне (міжмовні зв’язки встановлюються між спільнотами, які мешкають на суміжних територіях і в них бере участь лише частина відповідних колективів) і внутрішньорегіональне (мовні спільноти проживають на спільній території і всі члени долучаються до міжмовних контактів) [9]. Міжмовні зв’язки характеризуються сферами спілкування носіїв різних мов на спільній території проживання в побуті, на виробництві, а також у сім’ях, де подружжя виступають носіями різних мов. Б. Горнунг зауважує на суттєву залежність масштабності і легкості встановлення міжмовних контактів від структурної близькості мов. Саме цей аспект і було покладено ним в основу класифікації типів взаємодії мов:

- “взаємодія неспоріднених (різноструктурних) мов;
- взаємодія споріднених мов, які значно розійшлися за граматичною будовою та лексичним складом;

- взаємодія близькоспоріднених мов, які зберегли подібну структуру, велику кількість спільних кореневих слів, звукова форма яких змінилася мало; взаємодія діалектів” [3, с.4].

Отже, міжмовні зв’язки, що породжуються спілкуванням носіїв різних мов, спричиняють такий феномен, як білінгвізм. Сьогодні наукою використовуються два термінологічні еквіваленти в позначенні досліджуваного явища – “білінгвізм” та “двомовність”. Багатьма мовознавцями у визначенні білінгвізму як властивості індивіда, мовного колективу або етнічної групи підкреслюється здібність відносно вільно користуватися двома мовами. В У. Вайнрайха білінгвізм – це “...практика поперемінного користування мовами” [1, с.5]. А Є. Верещагін під білінгвізмом розуміє мовленнєві механізми, які дозволяють людині користуватись у спілкуванні двома мовними системами [2, с.25].

У словнику лінгвістичних термінів Ж. Мазуро і О. Ахманової вказується, що білінгвом можна вважати лише ту особу, яка досконало володіє двома мовами і вільно переходить від користування однієї до іншої мови. Дослідник Е. Хауген виокремлює так звану передбілінгвальну стадію, коли особу ще не можна вважати двомовною, а також стадію білінгвальну, коли мовець починає створювати другою мовою завершені й осмислені речення та може досягти такої досконалості двомовності, за якої цього індивіда можна вважати приналежним більше як до однієї мовної спільноти [9, с.6]. Водночас Е. Хауген припускає існування так званої “пасивної” двомовності, за якої індивід розуміє другу мову, хоч і не розмовляє нею.

Більшість учених схиляються до розуміння двомовності як повного володіння двома мовними системами, як до вільного використання їх в основних сферах спілкування. На нашу думку, найбільш повне визначення дефініції “білінгв” пропонує М. Успенський: білінгвом “може вважатись той індивід, який тією чи тією мірою володіє двома мовами і користується тією чи тією у своїй мовленнєвій практиці” [7, с. 5].

Існує доволі широке і неоднозначне трактування двомовності – від зародкових умінь говоріння і більш-менш вільного розуміння почутого до еквілінгвізму. Це дає підстави для ранжування, типологізації білінгвізму, різноаспектного групування,

класифікації, виокремлення видів та підвидів двомовності. Відповідно до обставин формування двомовності, С. Ервін розрізняє "складну" двомовність, яка найчастіше формується у "змішаних" умовах, де поперемінно використовується то одна, то інша мова і, як наслідок, постійно відбувається переключення з однієї мови на іншу. "Координований" тип двомовності виробляється під час спілкування у різних мовних колективах за умов, що переключення з однієї мови на іншу відбувається порівняно рідко – тоді кожна з двох мов існує у свідомості двомовного індивіда відокремлено. А. Ребер розрізняє білінгва збалансованого, який однаково вільно розмовляє обома мовами, і незбалансованого, який більш вільно розмовляє однією з двох мов. Відповідно до умов, у яких формується двомовність, науковець називає змішаного білінгва – мовця, який оволодіває двома мовами в умовах природної двомовності, та узгодженого білінгва, що оволодіває кожною мовою за різних обставин.

Змішана двомовність виникає тоді, коли друга мова засвоюється через першу і на її основі. За словами Л. Щерби, друга мова завжди зазнає впливів з боку першої. Учений пояснює це тим, що «кожен елемент однієї з мов виявляється пов'язаним з відповідним за змістом елементом другої» [8, с. 60]. Перенесення мовних засобів з однієї мови в іншу має двобічний характер. Звертання до засобів першої мови в мовленні другою мовою на початку її опанування мають сталий і частотний характер, адже обсяг мовленнєвої діяльності перевищує ступінь знання біглотом засвоєної мови. В умовах зростаючої потреби в говорінні другою мовою і недостатнього володіння її мовними засобами у свідомості біглога відбувається "добудовування" другої мови до комунікативних засобів першої мови. Під час говоріння обидві мови для нього настільки зближуються, що починають певним чином ототожнюватися.

Сучасна лінгвістика не має єдиної узагальненої типології двомовності, яка б характеризувала білінгвізм за всіма визначеними критеріями і параметрами. Головними ознаками типів двомовності є: ступінь володіння обома мовами, який визначається кількісними та якісними показниками надбань у галузі рідної та другої мов; спосіб оволодіння другою мовою – природний або штучний.

Отже, проблема білінгвізму викликає значний інтерес у науковців багатьох галузей гуманітарного знання. Особливо важливими з теоретичних і прагматичних позицій постають питання визначення типів білінгвізму, їх сутнісних і диференційних характеристик, виявлення ознак білінгвізму як інтегративного явища, встановлення критеріїв визначення мовця-білінгва.

Список літератури:

1. Вайнрайх У. Языковые контакты: состояние и проблемы исследования: моногр. / А.Валицкая. – СПб.: Изд-во РГПУ им. А.И.Герцена, 1998. – 127 с.
2. Верещагин Е.М. Психологическая методическая характеристика двуязычия (билингвизма): моногр. / Е.М.Верещагин. – М.: МГУ, 1969. – 287 с.
3. Горнунг Б.В. К вопросу о типах и формах взаимодействия языков / Б.В.Горнунг // Доклады и сообщения института языкознания СССР. – М.: Просвещение, 1952. – Т.2. – С. 142-156.
4. Жлуктенко Ю.А. Лингвистические аспекты двуязычия / Ю.А.Жлуктенко. – К.: Вища школа; Изд-во при Киевск. ун-те, 1974. – 174 с.
5. Рот О.М. Проблеми інтерлінгвістики і фіноугорсько-східнослов'янські мовні контакти найдавнішого періоду // Мовознавство. -1971. -№4. – 16-27.
6. Серебренников Б.А. Роль человеческого фактора в языке: язык и мышление: моногр. / Б.А.Серебренников. – М.: Наука, 1988. – 242 с.
7. Успенский М.Б. Совершенствование методов и приемов обучения русскому языку в национальной школе: учебн. пособ. / М.Б.Успенский; под ред. Н.М.Шанского. – М.: Педагогика, 1979. – 128 с.
8. Щерба Л.В. О понятии смещения языков: Языковая система и речевая деятельность: моногр. / Л.В.Щерба. – Л.: Наука, 1974 – 423 с.
9. Haugen E. Bilingualism in the America. – New York, 1956. – 783 p.

*Інна Перепелюк
(Чернівці)*

Практичні аспекти формування готовності майбутніх вихователів до роботи з батьками дітей дошкільного віку

Проблемі професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти присвячено ціла низка публікацій. Серед них: деякі аспекти загальної професійної підготовки вчителя-вихователя (О. Абдулліна, А. Алексюк, А. Бойко, І. Зязюн, Н.Ничкало), історичні аспекти формування та розвитку системи дошкільної освіти (Г.Беленька, Н. Лисенко, М. Олійник, З. Нагачевська), формування педагога-дошкільника в умовах магістратури (Л. Козак, С. Мартиненко) тощо. Результати